

Warszawa, 01-02-2022 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

XI.022.1.2021.MW

Pan

Senator Krzysztof Kwiatkowski

**Przewodniczący Komisji
Ustawodawczej Senatu RP**

ePUAP

Szanowny Panie Przewodniczący!

W związku z pismem z dnia 24 stycznia 2022 r. w sprawie poprawki nadającej nowe brzmienie projektowi ustawy o zmianie ustawy o kinematografii (druk 355), w którym zawarto prośbę o przedstawienie opinii Rzecznika Praw Obywatelskich do projektowanej nowelizacji, poniżej przedstawiam uwagi do przedmiotowego projektu.

Z aprobatą dostrzegam wprowadzone w projekcie zmiany dotyczące nałożenia obowiązku przygotowania kopii filmu wraz z udogodnieniami przez podmiot prowadzący dystrybucję filmu. Wprowadzona zmiana jest zgodna z postulatami zgłaszanymi przez środowisko osób z niepełnosprawnościami, czyni projektowaną procedurę mniej skomplikowaną i pozwoli na uwzględnienie zróżnicowanych potrzeb osób z niepełnosprawnościami na jak najwcześniejszym etapie. Wydaje się, że rozwiązanie to przyczyni się do poprawy dostępności kinematografii dla osób

z niepełnosprawnościami. Niemniej projektowane rozwiązania powinny uwzględniać specyficzne potrzeby różnych grup osób z niepełnosprawnościami, wyraźnie akcentując potrzebne udogodnienia.

1. Napisy dla niesłyszących jako udogodnienie dla osób głuchych i niedosłyszących

W przedłożonej poprawce mowa jest o audiodeskrypcji oraz napisach. **Napisy dla niesłyszących to tekstowe odzwierciedlenie zapisu ścieżki dźwiękowej.** Zawierają one oprócz tekstowego zapisu dialogów czy narracji dodatkową informację o istotnych dla zrozumienia przekazu dźwiękach, występujących w materiale audiowizualnym, np. emocje (śmiech, złość), odgłosy z planu i inne dźwięki umożliwiające identyfikację osoby mówiącej (w przypadku, gdy ta osoba nie jest widoczna na ekranie). W tym kontekście użycie pojęcia napisy może sprawić, że zapis tekstowy będzie ograniczony jedynie do dialogów i nie obejmie innych istotnych elementów dźwiękowych. **Z tych względów proponowany zapis regulacji powinien wyraźnie wskazywać, że jednym z udogodnień są napisy dla niesłyszących.** Takie pojęcie zostało wprowadzone w rozporządzeniu Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 15 listopada 2018 r. w sprawie udogodnień dla osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu wzroku i osób niepełnosprawnych z powodu dysfunkcji narządu słuchu w programach telewizyjnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 2261). Zgodnie z treścią § 2 ust. 2 lit. a wskazanego rozporządzenia, napisy dla niesłyszących rozumiane są jako widoczny na ekranie tekst będący odpowiednikiem dialogów i narracji, korespondujący z widocznym na ekranie obrazem, zawierający rozróżnienie osób występujących w dialogu kolorami czcionki lub przy pomocy identyfikatorów tekstowych oraz opisy tekstowe efektów dźwiękowych i tła dźwiękowego. Definicja ta obejmuje wszelkie elementy, na które Rzecznik Praw Obywatelskich wskazywał już w

raporcie z 2014 r. pt. „Sytuacja osób głuchych w Polsce”¹. Słusznym rozwiązaniem wydaje się odwołanie do istniejącej już definicji.

2. Potrzeba zapewnienia tłumaczenia na polski język migowy

Należy zwrócić uwagę na pominięcie w proponowanej nowelizacji ustawy jednego z udogodnień – **tłumaczenia na polski język migowy**. Osoby głuche, dla których pierwszym językiem jest Polski Język Migowy – PJM, postrzegają napisy w języku polskim jako **napisy w obcym języku**. W swoich wystąpieniach Rzecznik wielokrotnie podkreślał, że istnieje liczna grupa osób, która zna słabo lub bardzo słabo język polski, co nie powinno jednak dyskryminować ich w korzystaniu z usług powszechnie dostępnych. Osoby słyszące na ogół uważają, że każda osoba głucha „jedynie” nie słyszy i nie porozumiewa się w sposób foniczny oraz powszechnie przyjmują, że każdy zna język polski w piśmie i potrafi się nim sprawnie posługiwać. **Tymczasem język polski jest dla wielu głuchych językiem obcym, którego się nauczyli, zaś ich pierwszym, naturalnym językiem jest polski język migowy.** Słyszący nie biorą też pod uwagę, że nawet jeśli głusi biegle porozumiewają się w języku polskim mogą mieć kłopoty w komunikacji, gdy znajdują się w szczególnych sytuacjach. Nierozumienie istoty głuchoty przez osoby słyszące stanowi źródło dyskryminacji osób głuchych w życiu codziennym, również tej, która wynika ze stanowionego prawa². Projektowane regulacje prawne powinny zapewniać osobom głuchym prawo do korzystania z przysługujących im praw i wolności na zasadzie równości z innymi osobami.

W komunikacji z osobami głuchymi **niezwykle istotne jest rozróżnienie polskiego języka migowego od systemu językowo-migowego. Polski język migowy (PJM) to naturalny język wizualno-przestrzenny, którym posługują się**

---

¹ Sytuacja osób głuchych w Polsce, Raport Zespołu ds. G/głuchych, Warszawa 2014, s. 46; raport dostępny na stronie internetowej Rzecznika: https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Raport_Sytuacja_osob_poz%203_srodki_2%20XII.pdf ; dalej jako: „raport RPO o głuchych z 2014 r.”.

² Więcej na ten temat w raporcie Komisji Ekspertów ds. Osób Głuchych, Osoby głuche w Polsce 2020, wyzwania i rekomendacje, dostęp pod adresem: https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Osoby_Gluche_w_Polsce_2020_Wyzwania_i_Rekomendacje.pdf ; dalej jako: „raport RPO o osobach głuchych z 2020 r.”.

osoby głuche. Z kolei system językowo-migowy (SJM) nie jest językiem, ale subkodem języka polskiego³. W tym przypadku przekład z języka polskiego fonicznego na SJM będzie transliteracją, gdyż odbywa się w obrębie jednego języka – języka polskiego. Należy pamiętać, że tłumaczenie w PJM i transliteracja na system SJM dotyczą różnych grup odbiorców i nie można tych przekładów ze sobą utożsamiać, ani uznawać, że dotyczą tej samej grupy odbiorców⁴.

3. Wprowadzenie standardów udogodnień – upoważnienie dla Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

W przedstawionych rozwiązaniach nadal nie odniesiono się do standardu przygotowywanych udogodnień. Na potrzebę stworzenia wiążących standardów tworzonych udogodnień zwrócono uwagę już we wspomnianym wcześniej raporcie Rzecznika z 2014 r.⁵. **Wprowadzenie takich standardów pozwoli na monitorowanie i kontrolę emitowanych napisów, a także zgłaszanie uwag przez samych odbiorców.** Jest to istotne dla realizacji zwiększania dostępności produkcji filmowych dla użytkowników z niepełnosprawnościami sensorycznymi. **W dalszej kolejności należałoby także opracować metodologię badań jakości napisów, tłumaczeń na język migowy i audiodeskrypcji.** Powyższy postulat pozostaje aktualny w obecnym stanie prawnym.

Warto przy tym przypomnieć, że tego rodzaju **standard został już sformułowany w ramach stanowisk Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji** dotyczących jakości i sposobu realizacji tłumaczenia na język migowy, audiodeskrypcji

---

³ Więcej na ten temat w raporcie RPO o osobach głuchych z 2020 r., s. 13.

⁴ Raport RPO o głuchych z 2014 r., s. 39.

⁵ Raport RPO o głuchych z 2014 r., s. 48.

oraz napisów dla niesłyszących w utworach audiowizualnych⁶. Wskazane stanowiska nie mają jednak charakteru wiążącego dla twórców i dystrybutorów, a stanowią jedynie istotną wskazówkę dotyczącą potrzeb osób z niepełnosprawnościami. W tym kontekście ważne natomiast jest, aby wskazane wytyczne miały charakter wiążący i aby istniała możliwość weryfikacji zgłaszanych przez odbiorców uwag.

Takie rozwiązania zostały przyjęte w ustawie z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2020 r. poz. 805, t.j. ze zm.; dalej: u.r.t.). Zgodnie z treścią art. 6 pkt 15 u.r.t., Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji prowadzi punkt kontaktowy w celu dostarczania informacji i odbierania skarg w kwestiach związanych z dostępnością usług medialnych dla osób z niepełnosprawnościami wzroku oraz osób z niepełnosprawnościami słuchu. Rozwiązanie to pozwala na weryfikację zgłaszanych nieprawidłowości w związku z obowiązkiem zapewnienia udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami oraz podejmowania działań w celu ich eliminacji. Oceniając wskazane rozwiązanie jako pożądane z punktu widzenia ochrony praw osób z niepełnosprawnościami, zasadnym wydaje się zawarcie w projektowanej ustawie stosownego upoważnienia dla Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego do wydania rozporządzenia obejmującego standardy zamieszczanych udogodnień wraz ze wskazaniem podmiotu, do którego mogłyby być kierowane skargi w związku z nieprawidłowościami w przygotowywanych udogodnieniach oraz ustanowienia mechanizmu weryfikacji ich jakości.

Pragnę zapewnić, że podzielam w pełni przekonanie o konieczności wprowadzenia regulacji prawnych dotyczących zapewnienia dostępności kinematografii dla osób z niepełnosprawnościami. Wyrażam nadzieję, że prowadzone

---

⁶ Stanowisko KRRiT z 30 marca 2021 r. w sprawie jakości i sposobu realizacji tłumaczenia na język migowy w utworach audiowizualnych, dostęp pod adresem: <https://www.gov.pl/web/krrit/stanowisko-krrit-z-dnia-30-marca-2021-r-w-sprawie-jakosci-i-sposobu-realizacji-tlumaczenia-na-jezyk-migowy-w-utworach-audiowizualnych>; stanowisko Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z 26 stycznia 2016 r. w sprawie jakości i sposobu realizacji napisów dla niesłyszących w utworach audiowizualnych, dostęp pod adresem: <https://www.gov.pl/attachment/de8c5a3d-9e1c-46a4-91c6-d70fada1d067>; stanowisko KRRiT z 7 lipca 2015 r. w sprawie sposobu realizacji i jakości audiodeskrypcji w utworach audiowizualnych, dostęp pod adresem: <http://www.gov.pl/attachment/154b88b0-177c-4d93-a7cc-4c59912e7700>

prace pozwolą na wypracowanie rozwiązań ustawowych spójnych z postanowieniami Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Należy także przypomnieć, że Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami w swoich uwagach pod adresem Polski po zapoznaniu się z przedłożonymi raportami, odniósł się także do zagadnienia dostępności, wskazując na konieczność podjęcia dalszych działań w tym zakresie. Komitet podkreślił, że brakuje m.in. mechanizmów monitorowania wdrażania regulacji i standardów dostępności oraz sankcji za nieprzestrzeganie wymogów dostępności⁷.

W nawiązaniu do powyższego, działając w oparciu o przepis art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2020 r. poz. 627, t.j. ze zm.), zwracam się do Pana Przewodniczącego o uwzględnienie w dalszych pracach nad projektem ustawy o zmianie ustawy o kinematografii przedstawionych wyżej uwag.

Łączę wyrazy szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

---

⁷ Zob. Uwagi końcowe KPON przyjęte 18 września 2018 r. (CRPD/C/POL/CO/1), pkt 15-16.